
 Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

«Kaj boste storili, če povem njeno ime?»

«Ne vem.» Skomizgnil sem z rameni.

«Če bi bila prepričana, da je ne boste zaničevali, bi bila že dovolila, da vam razodenem . . .»

Njen glas je trepetal, njene ustnice so se skrivile v izraz, ki je očitoval zadržani jok.

Nato sva govorila vsakdanje stvari, brez zveze, brez začetka in brez konca.

Njene oči so prežale na moje lase, moje ustnice je počiral njen pogled.

Slednjič je prekinila pogovor. «Kakšne lasé imate! Kakor Absalon. Zakaj jih ne počesete?»

«Saj je vseeno,» sem dejal.

(Dalje prihodnjič.)

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

(Iz *Levstikove ostaline*)

1. V Ribnici 18. Febr. 1864.

An'ga sam'ga so imäjli
Pa še tist' je v šulo šel bil!

Ribn. narod.¹

Dragi moj prijatelj!

Slava Bogu! Kar smo iskali, dobili smo, akoravno ne prav vsega, česa smo si želeli.

Šolskih glavnih zapisnikov, kjer so vsi šolarčki zapisani, nisim sicer dobil, ker se ti dobijo [še|le] še le od leta 1818; ka vender ima «Ribensku mäjstu zlate bükve» uže od leta 1808, ki vanje zapisa- vajo imena vsih tistih šolarčkov, ki se posebno dobro obnašajo, tako, da darila dobé, in pa tistih, ki so prvi za témi.

V tej knjigi se dobí imé našega slavnega Prešerina zapisano, in to dve leti zaporedoma.

Zlate bükve, in kako je Prešerin in njegovi součenci vanje zapisani, Ti hočem zdaj bolj na tanjko popisati, ker bi bilo | mogoče, da ktereга od téjh poznaš in bi potem kaj po njemu zvedil², kar bi bilo važno.

«Zlate bükve» imajo naslov, se ve da po nemški: Buch der Ehren für die Reifnizer Schule. Do leta 1811 ni cd Prešerina nič sledu v bukvah; od tega leta pa stoji notri:

¹ Levstiku priljubljena domača popevka, kar je R. tu vedel; zató citat, v njem neki obema skupen vesel spomin. (Prim. odlomek Levstikovega pisma iz l. 1858: Slovan 1917, str. 8).

² Prvotno: zvedel, prvotni *e* pa ima popravo lastnega peresa Rudeževega v *i*.

Im Jahre 1811.

In der II^{ten} Klasse haben Schulpreise erhalten:

1. Ivanetiſch Martin aus Mötling.
2. Skopin Stephan aus [Sch] Schuschie in der Pfarr Reifniz.
3. Klun Stephan aus Reifniz.

Ausgezeichnete Schüler.

1. Schretſcha Raphael von Bakra bei Fiume.
2. Lebjuſ Martin von Laſchitſch.
3. Lauſchin Mathias von Weiniz aus dem Pfarr-Bi-fariate Soderschitſch.
4. Roſſan Andreas von Oberdorf in der Pfarr Reifniz.
5. Bogoreſz Johann /: menda učitel:/ von Büchelsdorf aus der Lokalie Niederdorf. |

Na drugej strani stoji:

In der I^{ten} Klasse. Haben Schulpreise erhalten.

1. Benedik Johann aus Selzach.
2. Preschern Franz aus Felben aus der Pfarr Rodain.
3. Roſſan Johann|a| Nep. von Berg aus dem Pfarr-Bif. Laaſerbach.

Ausgezeichnete Schüler.

1. Braſnig Stephan aus Dvorska vafs aus dem Pfarr-Bifariate Laſchitſch.
2. Komotſchar Andreas aus Tſchateſch.
3. Gorenz Johann aus Seifenburg.
4. Kaidiſch Johann von Radmansdorf.
5. Strauß Franziska aus Reifniz.

Im Jahre 1812.

In der II^{ten} Klasse Haben Schulpreise erhalten.

1. Preschern Franz aus Felben in der Pfarr Rodain.
2. Komotſchar Andreas aus der Pfarr Tſchateſch.
3. Rudeſch Franz von Kobilaglava aus dem Karſt. |

Ausgezeichnete Schüler.

1. Katnitſch Thomas von Brood aus Kroazien.
2. Braſnig Stephan von Dvorska vafs aus dem Pfarr-Bifariate Laſchitſch.
3. Benedik Johann von Selzach.
4. Skopin Michael von Schuschie in der Pfarr Reifniz.

In der I^{ten} Klasse Haben Schulpreise erhalten.

1. Gotscheuar Johann von Pudlak aus dem Pfarr-Bifariate Laſchitſch.
2. Jellouſcheg Franz aus Feiſtriz in der Pfarr Dornegg.
3. Tſcheleſjnig Johann aus Reifniz.

Ausgezeichnete Schüler.

1. Zwaar Johann von Brüdel aus dem Pfarr-Bi-fariate Soderschitſch.
2. Breſar Joſeph von Hammer in der Pfarr Seifenberg. ||
3. Hodnig Andreas von Feiſtriz in der Pfarr Dornegg.
4. Puzel Joſephe von Reifniz.

2.

V Ribnici 9. Marca

Ljubi prijatelj!

1864.

Nezameri, da Ti toliko časa nisim odpisal; uže zdavnej imam «data» nabrana o Humelnu, ki se še zdaj v prgamentih nahajajo, in uže zdavnej sim bil volje Ti pisati, pa vselej je kaj vmes prišlo, kar me je zadržalo.

Kadaj da je bil Humel v Ribnici dekan, sem prosil naše duhovnike, da bi preiskali. Gospod dekan ga je dobil uže leta 1803 zapisanega, ampak kadaj, da je prišel, tega ni mogel dobiti. Da je bil pa Humel še leta 1818 dekan v Ribnici; to nam sopet do-kažejo zlate bukve. |Za|Pisal je namreč neko prigodbo v to knigo tako:

29. Junia ob 7mih zvečer je bil prišel grof Karl Inzaghy, guber-nator Ilirski se svojo gospo in z novomeškim |okrožnim kape-tanom /:Reiſshauptmann:/ Veselom /:Beſſel:/ in z[e] vso Ribniško gospodo v farovž. Drugi dan je bil obiskal šolo i. t. d.

Drugi[dan]|mesec| 8. Julia je bil prišel Ljubljanski škof Avguſtin Gruber v «Visitation» v Ribnico. Drugi dan 9. Julia $\frac{1}{2}$ 8 uri je po cerkvi pregledal vse /:Visitation:/ . Polej je Ljubljanski kanonik /:Domnherr u. Gubernialrath:/ Jožef Valant, ki je bil ravno poprej za škofa Goriškega in Gradiſčanskega izvoljen, škofu Gruberju, od Papeža izvoljenemu /:delegirt:/ namestniku prisegel in vero-zakon očitno spoznal. Priče so bili gospodje stolni dekan Ljub-ljanski in Generalvikar Gollmayer in Iški župnik gospod Jožef Steinmetz. Notar pri tej svečanosti je bil: gospod Bonaventura Humel, dekan Ribniški⁴ in součenec novoizvoljenega škofa. Tudi 10 duhovnov iz Ribniške dekanie je bilo zraven in neštevilna množica ljudi. Na to so 1230 otrok birmali.

Drugi dan, 10 Julia, je škof | bil pri⁵ ſolarski maſi in je potem obiskal šolo, kjer ga je učenec France Kajdiž ogovoril. Tudi so bili⁶ pri tej priložnosti večidel prej imenovanih gospodov, in vrad-niki in bolj mogočni velikaſi Ribniſki pričujoči.

Vse to se dobi na tanjko popisano v Ribniſkih ſolskih «zlatih bukvah» in zdolej se je z lastno roko podpisal Bonaventura Humel, dekan Ribniſki in je pristavil dan in leto 1818.

⁴ Pismo: Ribniški ...

⁵ Rokopis ima: pri pri ...; dvakrat zaporedoma, kar je le hiba pisave.

⁶ Prvotno: bilo

 Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Zdaj mislim, da imaš, dragi prijatelju, dovolj dokazov, da je v časih, ko je naš sloveči pesnik Prešerin v Ribnici v šolo hodil, Humel in ne Prešerin bil dekan v Ribnici.

Da pa je prav lahko mogoče, da sloveči pesnik ni nobenega sorodnika v Ribnici imel, Ti hočem z nekoliko dokazi pokazati. Ti se mi bodeš, znabiti sopet smejal, kakor si se v Ljubljani, če pravim, da je Ribniška šola bila imenitna in da | je dalječ okoli slovela; pa je vender le tako! Da boš to laglej verjel, sim Ti še nekoliko šolarjev iz zlatih bukev izpisal, ki so bili nekteri še dvakrat dljer domá, kakor je bil Prešerin, in so vender v Ribnico bili prišli.

Leta 1808. II. Razred.

Valenčič Anton iz Bistrice v Trnovski fari.

Orel Jožef iz Skopega v Tomajski fari /:ta zato, ki je naši rodovini v rodi:/.

Valenčič Jožef iz Bistrice v Trnovski fari.

I. Razred.

Hrén Anton iz Begenj v Cirkniški fari.

Samsa Janez iz Bistrice v Trnovski fari.

Leto 1809. II. Razred.

Hren Anton iz Beg. v Cirk. f.

Dellkot Blaž iz Cirknice.

Zajic Janez iz Broda /:Hrvaška:/

I. Razred.⁷

Koprivec Martin iz Polhovca gradca.

Leto 1810. II. Razred.

Koprivec Martin iz Polh. gr.

Petrič Štefan iz Lašč.

I. Razred.

Ivanetič Martin iz Metlike.⁸

Od leta 1811 in 1812 jih imaš spisane. ||

Leto 1814. II. Razred.

Perko Anton iz Vrhniko.

Varlavarič Janez iz Kastve.

Gabrovšek-ova Jera iz Planine.

Camlič Matija iz Kastve.

I. Razred.

Tomšič Janez iz Vrhniko.

Gabrovšek Franc iz Planine.

⁷ V pismu pomotoma: II. Razred.

⁸ † 17. IX. 1881, 5½ pop.; v 86. letu. (Slov. Narod 1881, št. 211.) Prim. tudi: Stritar Jož., Lešniki. V Celovcu 1906. Str. 169: Martin Ivanetič. (Stritarjev učitelj v Ljubljani.)

 Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

Leto 1815. II. Razred.

Kalčič [Matija] Jožef od svt. Matije pri Reki.
 Serdoc Janez iz Kastve.
 Tomšič Janez iz Vrhnike.
 Varlavariš⁹ Alojzij iz Kastve.
 Jurkovič Jožef iz Kočevja.
 Camlič Matija iz Kastve.

I. Razred.

Otoničar Janez iz Otonice v Cirkniški fari.
 Mele Jakob iz Logatca.

Leta 1816. II. Razred.

Nadler Tomaž iz Kočevja.
 Barlič Janez iz Krašne /:Štragen:/.
 /

I. Razred.

Weiss Maria iz Mokronoga.

Iz tega boš prevedil, ljubi prijatel, da so o tistem času od dalnih krajev otroci hodili v Ribnico v šolo. Takrat ni bilo namreč v vsaki vasi šola kakor zdaj in tudi dobri učiteljji so bili redki | zato se je lahko zgodilo, da je bil v Ribnici prav dober učitel in ljudje so raji otroke sim pošiljali, ki je bilo življenje dosti cenejše, kakor v kakovim mesti.

Ribniška šola je tudi uže od dalnih časov. V cerkvi svt. Jurja pri Ortneki se vidi se svinčnjekom zapisano.

Den 18. Juli 1778 ist Reifniß abgebrummen.

Odzdolej: Simon Gradischer Schulmeister Anno 1690.

Jakob Schmit L. M.¹⁰ in Reifniß Anno [18] 1732.

Franz Kav. Repesch Luderector Anno 1756.

Iz teh napisov se lahko prevede, kako da je pri nas v Ribnici¹¹ uže stara šola, in to je dosti lahko pripomoglo da je bila znana po svetu.¹²

⁹ Pač pisna pomota nam.: Varlavarič

¹⁰ Ludi Magister, ljudskošolski učitelj. (Op. priobčevalj.)

¹¹ V rokopisu pisna hiba: v Ribnica

¹² Jahresh. Ober-Realsch. Laibach 1864 (Lésar Anton, Ribniška dolina), str. 9:

«od l. 1807 Bonaventura Humel, 1818 korar in stolni fajmošter v Ljubljani,

od l. 1819 Valentin Prešerin, † 3. julija 1833,

od l. 1834 Janez Ev. Traven, † 19. sept. 1847,

od l. 1848 Ignaci Holzapfel.»

Takó je, še ne pol leta kesneje, segel v vprašanja gorenjega pisma Levstiku in Rudežu takratni «katehet in učitelj slóvenščine na ljubljanski c. kr. viši realki», doma iz Ribnice. — Zanimivo pa je, da nima Lésar v svojem spisu ni besedice o Prešernovem šolanju v Ribnici, dasi omenja na str. 8 «stare zlate bukve vaše (= ribniške) šole», tiste «zlate bukve», ki jih je grajščak Karel Rudež odnekod spet iz prahú izkopal — vsled iniciative Levstikove. (Prim. tu tudi: Stritarjev uvod k Wagnerjevemu «Klasju» iz l. 1866, kjer stoji na str. 7., da je Prešeren iz

Dizma / Na Krekovem grobu

Zdaj pa še nekaj novega: Dve pismi sem dobil ki ste močno mični; eno je od Vodnika v Slovenskim jeziku pisano, drugo pa od Kopitarja v nemškem / jeziki. Obi ste pisani gotovo mojem ranjcim očetu in govorijo skorej samo o Slovanskih zadevah.

Zdaj pa, dragi prijatelj, zdravstvuj. Iz srca Te pozdravi in poljubi

Tvoj

zvesti prijatelj

(Dalje prih.)

Karel Rudež.¹³

Dizma / Na Krekovem grobu

Vstánita, borca,
v tugi sključena preko groba,
kjer ljubezni in bratstva
spi prerok:
dosti je vajine tihe bolesti,
dosti molčečega žalovanja,
dosti je čakanja —
vstánita!

Vstánita
in vzravnajta svoji telesi
in v pest stisnita svoji desnici,
v gnev in grožnjo
stisnita svojo bol:
da ne zasujejo, da ne zakopljejo
bratstva nam in ljubezni v grob —
vstánita, borca! ...

O, kakor bratje prišli so k nam:
osvoboditelji,
z godbo in slavoloki pozdravljeni,
s tisoč let čakano milo besedo
nam dcbrodošlico vračajoč —
in zdaj so z nami
kakor sovražniki!

Ribnice «prišel 1811. leta v Ljubljano v latinske šole», dasi z opombo (menda Levstikovo), da «ta letnica nikakor ni trdna»; Rudež pa je Levstiku že l. 1864 v pismu ugotovil: 1811. — I. razred, 1812. — II. razred! — In prim. tu še: Novice 2. V. 1866, str. 145 vprašanje o «žlahtniku Preširnu»!

¹³ To pismo je odgovor na Levstikovo pismo z dné 21. II. 1864, ki ga je objavil Al. Turk (Lj. Zvon 1925/46 pod 2.), in ki je bilo odgovor Rudeževemu, najbrže v Ljubljani z osebnim pogovorom povzročenemu listu z dné 18. II. 1864. Levstik je torej Rudežu v svojem zanimanju za stvar bil odgovoril takoj po prejemu dopisa.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem (Iz Levstikove ostaline)

(Nadaljevanje)

3.

V Ribnici 9. Julja
1864.

Ljubi prijatelj!

Tvoje pisemce¹⁴ sem učeraj dobil in me je jako razveselilo, ker uže želel sem izvediti, kaj v Ljubljani kaj počenjate. Jaz sem se uže bil pretečenega mesca namenil v Ljubljano, pa se je vender to tako vleklo, da smo, sam ne vem, kako in kaj uže v Juli mesec prišli. Zdaj, ako mi Bog da zdravje, se bova kmalo vidila; mislim v kakih 14 dnéh.

Kar mi pišeš, dragi brate, zarad novega «Nemškega časnika»¹⁵ to mi ni prav jasno, ker nič nevem, kako da so se pogovorili; samo toliko vém, da za nemški časnik gotovo nebi jaz solda dal v podpo~~s~~ro, ker nevidim pri njemu nikjer veliko koristi. Po moji misli je malo Nemškutarjev zavojjo nevednosti, ampak narbolj jim take ljubeznjive nemškutarske občutke v prsi vdihuje samo pridnost in lenoba pa neumnost. Samopridnost se ne bo dala prepričati, ker tisti¹⁶, ki gojijo to žlahtno lastnost v svojim srcu, uže zdaj tako dobro vejo, kaj domorodci zahtevamo, kakor mi. Kateri so pre leni, taki se tudi ne bodo potrudili, da bi nemški časnik čitali. Neumnežem pa nebo noben jezik v glavo pameti in razuma vlil.

Polej moramo tudi premisliti, da naš narod nima veliko bogatstva, in da zarad tega ima še domača Slovenska literatura mnogo težav in nezgode prestati! Čemu bi | mi še zdaj za nemški časnik dnar proč metali!

Kaj bodo pa tudi Nemci dejali, ako bomo mi nemški časnik vstanovili in podpirali?! Jaz bi kaj stavil, da bomo kmali brali v kakim nemškim listu: Kako malo upljíva da ima Slovenski jezik, in kako da se je uže nemška kultura in nemški čutljej v Krajsnekej zemlji vkoreninil, se zopet lahko vidi potem, ki so si, kmali potem, ko je moral jedini politični časnik, ki so ga Slovenci imeli, jenjati,¹⁷ Nemški časnik vstanovili.

¹⁴ Levstikovo pismo K. Rudežu, z dné 7. julija 1864, objavil Al. Turk. (Lj. Zvon 1925, str. 47, pod št. 3.)

¹⁵ «Triglav», ustanavljanega tisto leto na Bleiweisovi strani.

¹⁶ Prvotno: ker ta

¹⁷ Rudežu je tu v mislih Vilharjev «Naprejš», ki mu je bil Levstik urednik ter je bil iz znanih razlogov moral prejšnje leto prejenjati s svojo 78. številko kot zadnjo, v torek 29. sept. 1863.

Take so, dragi prijatelj moje misli o tej reči, in tako moreš iz tega previditi, da jaz se gotovo nebom na Nemški časnik naročil, če ga tudi desetkrat vstanovijo. |

Zdaj pa še eno od Prešerna, ki sem jo izvedil, in ki Ti zna vseč biti. Povedal mi jo je naš g. predstojnik,¹⁸ ki čeravno ni, kakor Ti je znano, posebno iskren Slovenec, vendarle Prešernov genij občuduje. Prešerin je hodil velikokrat v Krajni v Jalenovo hišo, kjer je predstojnikova gospa doma. Ko so enkrat vsi otroci vkup, kakor po navadi vsak večer, roženkranc molili, je začel Prešerin glasno jokati in je dejal: Joj, kako sem bil jaz srečen, ko smo še pri nas domá tako roženkranc molili! Zdaj pa moram končati pismo, sicer bi se ga naveličal brati. Zdravstvuj!

Tvoj zvesti prijatelj
Karel Rudež. ||

4.

V Ribnici 23. Decemb.¹⁹

Predragi prijatelj!

1864.

Ker Ti je uže gotovo znano, da se jaz pri pisanji nikdar nisem ravno prenaglil, upam, da mi bodeš zaradi starega prijateljstva prizanesel, da Ti še le zdaj na tvoje prijazno pismo odpišem.²⁰

Zdaj, ko sem dobil koledarje tudi za dva duhovna gospoda,²¹ ne vem prav, ali čem tudi pri duhovščini poverjeništvu cpravljati, ali pa ne; kar se tiče našega g. dekana,²² tako sem prepričan, da bode Matičino reč, kakor pravi Cimber in nemškutar, bolj zaviralj

¹⁸ Predstojnik sodišča v Ribnici 1864: Val. Schusterschitz (Gerkmann Fr., Auskunftsbuch 1864/65, pg. 5); oče dr. Iv. Šušteršiča. (Kesneje, še l. 1874., notar v Kranjski gori.)

¹⁹ Datum ima popravek v številki, iz prvotnega 24. v 23. (3 krepko preko 4).

²⁰ Levstikovo pismo K. Rudežu z dné 10. XII. 1864 objavil Al. Turk. (Lj. Zvon 1925, 47/9, št. 4.)

²¹ R. misli tu: «Koledar slovenski za navadno leto 1865. Izdala Slov. Matica.» (S pregledom Čitalnic, str. 102/7.)

²² Ignacij Holzapfel, nekdanji Čbeličar, * 15. VII. 1799 v Tržiču na Gosrenjskem. Solanje v Ljubljani: a) gimnazija I./VI. (1812/13—1817/18); b) filozofija I./II. (1818/19—1819/20); c) teologija I./IV. 1820/21—1823/24); ordinacija že v .IV. letu: 21. IX. 1823. — Službovanje: a) kaplan: v Kamniku od jeseni 1824—sept. 1825; v Preddvoru od sept. 1825—sept. 1827; v Mengšu od sept. 1827 do jeseni 1829; tu sta ga obiskala Miha Kastelic in Jurij Kosmač z vabilom k sotrudištvu pri Zhbelizi, — torej pred l. 1830! (Gl.: Slov. Glasnik 1864, str. 246); v Ljubljani pri Sv. Jakobu od jeseni 1829—1834 (vsa tista leta torej, ko je izhajala Zhbelizna I.—IV.); b) župnik: v Črnomlju 1835—1848; c) dekan: v Ribnici (kot naslednik dné 19. IX. 1847 umrlega Lovr. Trauna) 20 let, od l. 1848 do smrti svoje dné 21. I. 1868. (Juventus 1813—18; Catalogus cleri dioec. Lab. 1821—1869.) K letu 1824 gl. tu še: Zb. M. Sl. IX., 3.

*zaj sedit priporočil - Na sestri Pankinich, ki je star vseh bratov
20. travnja, ned. nedne, 8/4. 1925*

177

kakor podpiral. Gospod Matija Smolej²³ ga je nekaj ispeljaval, če je kaj dobil, pa ni hotel nič prav povedati; po tem čbnašanji se lahko sodi, da ne bo ne enega povabila kam poslal, da bi pa še kakošno besedo v tej reči zgubil, to Bog varil!

Nekateri drugi gospodje duhovskega stanu so pa spet tako zabiti, da se Bog vsmili; da gré po njihovih mislih, smo kmalo tako izobraženi, kakor Turki! dušna paša bi nam bila Alkoran, in kaj družega se nebi smelo ne pisati, ne tiskati, k večim še kakšne «pirhe za device».

Takega Molaha imamo pri nas za drugega kaplana /:pravza prav za prvega:/; sicer je pošten in častitlj(i)vi človek, ampak o literaturi in o [izbo] izobraženji ima v resnici take misli in ideje, kakor Šejh ül Islam v Carigradi. Takega in enacih ni po moji misli nikdar treba nagovarjati, da bi pristopil, ker stokrat bolje je, da onakih Matica ne šteje vmed svoje družabnike. Ko sem se z njim pogovarjal o Matici je le zmiraj rekel: to je prav dobra naprava; samo če bodo zmirej v odbori kristjanski in bogoboječi možje. Kako lahko pa bi prišla večina takih v odbor, ki ne marajo ne za vero ne za Boga! taki so pa po njegovemu razumu uže ljudje, kateri kakov román, ali pa kakovo novelo pišejo. Pa kaj Ti bom pravil; saj poznaš take ljudi [iz] po skušnjah bolj kakor jaz!²⁴

Nekoliko se bo tukaj, kakor upam družabnikov nabralo, toda nar več iz med kmetiskih ljudi, in zato gotovo skorej samo

²³ Gl. naslednjo opombo.

²⁴ Kaplana sta bila 1864 v Ribnici: 1.) Rih. Frank in 2.) prej v pismu imenovani Holzapflov sotržan Mat. Smolej. — Frank Rihard, * 2. IV. 1827 v Ljubljani, ordiniran 30. VII. 1850, je prišel v Ribnico za prvega kaplana l. 1857 ter odšel l. 1868 po Holzapflov smrti; † kot star kanonik v Novem mestu 24. I. 1899. (Catalogus cleri dioec. Labac. 1858, 1869, 1900.) Smolej Matija, * 9. II. 1829 v Tržiču, ordiniran 30. VII. 1854, je prišel v Ribnico za drugega kaplana l. 1863, odšel 1866 za kaplana v Dobropolje; † tam kot kaplan že 15. VII. 1871. (Catalogus cleri dioec. Labac. 1864, 1867, 1872.) — «Narodni koledar in letopis Matice slovenske za leto 1867» navaja v svojem «Imeniku Matičnih udov do avgusta 1866», kakor ga je sestavil tajnik Anton Lesar, na str. 27 v Ribnici kot prvih pet članov vse tri duhovnike in oba grajščaka, v naslednjem redu: Holzapfel Ignaci, dekan. Rudež Dragotin, grajščak. Rudež Jožef, grajščak. Frank Rihard, kaplan. Smolej Matija, kaplan. (Razprti so poverjeniki.) — Dve leti prej, t. j. leta 1864., ki je leto gorenjega pisma Rudeževega, pa Matični «Koledar slovenski za l. 1865.», kjer stoji «Rudež Dragutin, grajščak, zdaj v Ribnici» med «ustanovniki» (str. 93), med «poverjeniki 1864. leta» kot edini še za Ribnico (str. 98), in med preplačniki z darom 100 gld. (str. 97), — izkazuje med «létnimi plačniki» leta 1864., torej med najprvimi, ki so prihiteli, kot edinega člana Matice v Ribnici poleg Dragutina Rudeža tudi še enega: na str. 95 bereš ime «Smolej Matija, kaplan v Ribnici». Težavno torej ob tem dejstvu z vso gotovostjo določiti iz besedila pisma, katerega izmed obeh meni tu Rudež z besedami: «drugi — pravzaprav prvi — kaplan».

172

*Frank je bil dotlej prišel v Ribnico za prvega kaplana l. 1857 ter odšel l. 1868 po Holzapflov smrti; † kot star kanonik v Novem mestu 24. I. 1899. (Catalogus cleri dioec. Labac. 1858, 1869, 1900.) Smolej Matija, * 9. II. 1829 v Tržiču, ordiniran 30. VII. 1854, je prišel v Ribnico za drugega kaplana l. 1863, odšel 1866 za kaplana v Dobropolje; † tam kot kaplan že 15. VII. 1871. (Catalogus cleri dioec. Labac. 1864, 1867, 1872.) — «Narodni koledar in letopis Matice slovenske za leto 1867» navaja v svojem «Imeniku Matičnih udov do avgusta 1866», kakor ga je sestavil tajnik Anton Lesar, na str. 27 v Ribnici kot prvih pet članov vse tri duhovnike in oba grajščaka, v naslednjem redu: Holzapfel Ignaci, dekan. Rudež Dragotin, grajščak. Rudež Jožef, grajščak. Frank Rihard, kaplan. Smolej Matija, kaplan. (Razprti so poverjeniki.) — Dve leti prej, t. j. leta 1864., ki je leto gorenjega pisma Rudeževega, pa Matični «Koledar slovenski za l. 1865.», kjer stoji «Rudež Dragutin, grajščak, zdaj v Ribnici» med «ustanovniki» (str. 93), med «poverjeniki 1864. leta» kot edini še za Ribnico (str. 98), in med preplačniki z darom 100 gld. (str. 97), — izkazuje med «létnimi plačniki» leta 1864., torej med najprvimi, ki so prihiteli, kot edinega člana Matice v Ribnici poleg Dragutina Rudeža tudi še enega: na str. 95 bereš ime «Smolej Matija, kaplan v Ribnici». Težavno torej ob tem dejstvu z vso gotovostjo določiti iz besedila pisma, katerega izmed obeh meni tu Rudež z besedami: «drugi — pravzaprav prvi — kaplan».*

taki, ki bodo letne doneske plačevali. Kar se tiče mojega brata in svaka, tako je po moji misli nar boljše, da jih enkrat dobijo gospodje Dr. Bleiweis, Dr. Kosta, Dr. Orel in gospod Debevec v pesti; in ti bodo nar več opravili. Kakor²⁵ veš, sem jaz dosti mlaji brat in svak, kakor onádva, in mlaji uže po naravi v takih zadévah nemore nikdar lahko starejim imponirati.

²⁶ Prigodba, ki se je z vbogim Globočnikom prigodila, nas je tudi tukaj jako osupnila; pa kmalo smo ga, akoravno ní bilo v *Laibacher Zeit.* ime imenovano, vganili.²⁶

Da je Radič prevzel vredništvo Triglaya, sem se jaz jako čudil; saj je vender v Zagrebi dosti | bcljo službo imel! Triglav pa težko, težko, da bi dolgo obstal.

Po praznikih, ako Bog da, bom prišel v Ljubljano, in se vidiva.
Zdaj pa z Bogom! Lepo Te pozdravljam!

Tvoj zvesti prijatelj Karol Rudež.

5.

V Ribnici 17. Aprila.
1865.

Dragi prijatelj!

V srce si se mi smilil, ko sem po tvojim pismu zvedel, v kakih hudih stiskah da si;²⁷ pa k nesreči si se ravno ob takim času oglasil, ki sam nimam²⁸ denarja. Ti se boš gotovo čudil, če Ti povem, da gotovega denarja sedaj sam nemam več, ko 25 gold.; saj Ti je znano, kako to gré, od ljudi ni moč dobiti, kadar bi človek želel in potreboval in tako Ti nemorem zdaj več poslati, kakor 10 goldinarjev, | ker s tem, kar mi potem še ostane moram shajati do Maja meseca. V začetku Maja bom pa, ako Bog da, nekoliko denarja dobil, in poleg Ti bom še kaj poslal.

Do 11tega Maja, ki bo véliki Matični zbor upam v Ljubljano priti in upam Te zdravega viditi.

Za zdaj pa ostani z Bogom! Bog daj, da bi se srečno iz stisk in zadrég skopal! Zdravstvuj! Tvoj z(v)esti prijatelj
Karol Rudež.

²⁵ Prvotno: Kar

²⁶ *Laib. Zeitung* 1864, No. 272. (Montag 28. November), pg. 1086: «Gestern Abend gegen 6 Uhr hat sich der Magistratsbeamte G k in seiner Wohnung durch Erschießen entleibt.» — In istotam, No. 277, pg. 1108: Verstorbene. Den 27. November.

²⁷ Levstikovo pismo K. Rudežu z dné 14. aprila 1865 objavil Al. Turk. (Ljub. Zvon 1925, str. 49/50, št. 5.) Levstik je prosil 25 gld. — To in naslednje pismo je prinesel že ČZN IV. 1907, str. 136/137; a radi popolnosti korespondence Levstik-Rudež v istem listu jih ne kaže tu izpustiti.

²⁸ Prvotno: nemam . . . Poprava iz *e* v *i* je kesnejša.

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

so za mano, jaz pa se nisem mogel načuditi, zskaj se ozirajo. Ko sem stopil skozi vrata svojega stanovanja, sem videl, kako pretepa žena mojega dečka. Kaj ji je storil? Planil sem nanjo in jo sunil, da je odletela z glavo ob steno. In sem ji začel puliti debele kite in jo suvati z občema nogama. Potem pa je nastala tema okoli in okoli mene in ne vem več, kaj se je godilo... Ko sem se zavedel, sem bil v bližnici... Nobenega mojih ni bilo ves čas pri meni, tako so mi pravili. Kdo bi obiskoval norce? ... Danes se vračam... Kam? Domov? ... Morda... Ko pa nimam doma... Pijva, prijatelji! In sva pila in nisem vedel, kaj bi mi rekel. «Kar vem, da ti ne bo dala žilca miru in boš hotel načečkati to, kar sem ti danes natvezil,» se je smejal Tine in si vlekkel brke, «naslovi kar na kratko 'Norce', ne pa morda 'Prijatelj Tine'!» Podala sva si roke, legánila vsak na nasprotno stran. Dolgo sem gledal za njim, dokler se ni skrila njegova postava za ovinku proti postaji. Hotel se je odpeljati s prvim vlakom na svoj rojstni dom, kjer je gospodaril brat. Morda ga sprejme za nekoliko dni, mi je rekel pri slovesu. —

«Kje je sedaj Tine?» sem vprašal nekoliko mesecev pozneje svojega prijatelja, ko sem ga zopet srečal. Ni mi vedel povedati. Tudi drugi niso vedeli. Danes pa, ko to pišem, so mi povedali, da se je prostovoljno vrnil tjakaj, kamor so ga bili svoječasno nasilno poslali. Baje se je izrazil: «Bom imel vsaj mik in v njem dokončam zadnje poglavje, ki pa ni več dolgo.»

Avgust Žigon / K. Rudež Levstiku: 12 pisem

(Korica)

8.

V Gracarjevem turnu
26. Julija 1867.

Predragi prijatelj!

Nezameri, če Te zopet za nekoliko časa v Tvojem delovanju motim in Te za nekaj prosim: Tukaj v naši sosesčini je nek človek, Lučvik Stergar po imeni, ki se je bil namenil preseliti v Ameriko. Zdaj pa, ko so mu nekateri prijatli drugači svetovali, se je premislil in misli raji na Rusko iti sreče lakat. Neizrečeno pa bi mu koristilo, ako bi imel kakovo priporočilno pismo; morebiti od Riegerja ali Subotiča, ki so imeli priložnost, se z marsikaterem velikašem seznaniti. |

Jaz sem omenjenemu Stergarju svetoval, da bi šel na raynoč k kakovemu možu od Slavjanskega komiteta, bi se mu predstavil

in ga prosil, da bi mu pri kakem grajščaku do službe pomagal. Stergar je bil do zdaj pisar in je posebno dober strelec, tako bi bil za gozdnarja sposoben, ali za kakovega³⁴ oglédo pri zavodi: za družega kaj, ne tako.

Prosim Te tedaj, dragi prijatelj, da bi bil tako dober da bi s gosp. Vilharjem ali s kom drugim govoril, če bi morebiti on bil tako dober, da bi mogel Stergarju do takega takega priporočilnega pisma pripomoči.³⁵

Kakor mislim, si tudi Ti dragi brate, z Lamanskem | znán; on je tajnik pri Slavjanskem komiteti in bi znábiti, ako bi mu Ti par verstic pisal in ga perdúšu, Slovenskemu izseljencu pomagal do kakšne službice, ali pa vsaj do avdiencie pri grofu Tolstomu³⁶, ki je podpredsednik Slav. kom. Jaz mislim, da Ti gospodje ga bodo, kakor Jugoslavjana dobro sprejeli in mu kaj pomagali.

Tako, če Ti je mogoče, Te prosim, da bi v tej zadevi nam šel na roke, in sicer prosim hitro, ker misli uže Stergar v kakšnih 10 dnéh jo odriniti.

Jaz in moja žena sva, hvala Bogu še precej zdrava, ampak³⁷ otroka sta zdaj obolela na driski, tako, da | smo bili uže prav v skerbéh. Zdaj je Vladimirju nekoliko bolje, ampak punčika je pa zdaj zbolela; to je velik križ!

V Novem mestu so z novim presidentom prav zadovoljni³⁸ in boječi narodnjaki /:to je veliko vradnikov:/ se upajo spet na dán, in nekoliko hudih nemškutarjev je začelo [pol] bolj pohlevno postopati, odkar so svojega načelnika zgubili.³⁹

³⁴ Rokopis: kokovega

³⁵ Rudež misli tu Ivana Vilharja, trgovca v Ljubljani. (Prim. Novice 1867; 15. V., str. 165 (odhod na Rusko): «Gospoda Ivan Vilhar in Aleks. Hudec sta v nedeljo [to je bilo torej 12. V. 1867] odrinila čez Dunaj na Rusovsko k razstavi v Moskvo.» — Dalje 22. V., str. 173 (pismo z Ruskega): «Gosp. Ivan Vilhar je pisal 18. dne t. m., da 62 avstrijskih Slovanov je srečno došlo v Varšavo.» O sprejemu in pogostitvi v Granici, itd. — Slednjič 3. VIII., str. 224 (vrnitev v domovino): «Gospoda Vilhar in Hudec sta pretekli teden prišla iz Ruskega nazaj.» Itd. Obá omenja, Vilharja in Hudca, tudi Levstik v svojem odgovoru 1. VIII. 1867. (Lj. Zvon 1925/54.) Matični Koledar slovenski za l. 1865. izkazuje na str. 97: «Blagородni gospod Ivan Vilhar, trgovec iz Ljubljane, podaril 200 gld.» → Matici v njenem prvem letu (1864). *Ivan Vilhar je imel nemško ženo; on bil v dnu eden najgornejših Slovan*

³⁶ Rokopis prvotno: Tolstomi

³⁷ Rokopis: ampak

³⁸ Teodor Napret, nekdanji Levstikov prijateljski svetovalec ob ustanavljanju «Napreja».

³⁹ Josip Scheuchenstuel, bivši mož Julije Primčeve Prešernovega Sonetnega venca: imenovan v Gradec 25. II. 1867, a na njegovo mesto istega dne prvotno Albert v. Schluetenberg; odšel iz Novega mesta v soboto 15. junija zvečer 1867.

Vročina je tu taka, da Bog nas vari!

Jezikoslov. drobt.: Seno je v lojincah pravijo v Metliki; na Štajarskem pa v plastéh, na Kranjskem v kopicah.

(Laibacher Ztg., 14. III. 1867, pg. 391: Se. k. k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchsten EntschlieBungen vom 17. und 25. Februar d. J. dem Kreisgerichtspräsidenten in Rudolfswerth Joseph Ritter v. Scheuchenstuel auf sein Ansuchen die Einreihung in den Rathskörper des Oberlandesgerichtes Graz unter Vorbehalt seines Ranges und Gehaltes allergnädigst zu bewilligen und die bei demselben Oberlandesgerichte weiter erledigten Rathsstellen dem disponiblen Kreisgerichtspräses Heinrich Lampel, dann dem disponiblen Oberlandesgerichtsrathe Karl Czermak Edlen v. Eichenfeld und dem Oberlandesgerichtsrathe Florian Gabriel, letzterem mit der Bestimmung als Oberstaatsanwalt, allergnädigst zu verleihen geruht. — Istotam neposredno dalje: Se. k. k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster EntschlieBung vom 25. Februar d. J. den disponiblen Oberlandesgerichtsrath Albert v. Schluetenberg zum Kreisgerichtspräses in Rudolfswerth allergnädigst zu ernennen geruht. — Novice, 19. VI. 1867, str. 207: Iz Novomesta 16. junija. — Včera zvečer nas je zapustil bivši predsednik tukajšnje c. kr. okrožne sodnije vitez Scheuchenstuel ter se podal v svojo novo službo v Gradec. Kakor se je videlo, je težkega srca slovó jemal od meščanov, ki so mu voščili srečno pot. Gospod predsednik je na vso moč delal, da bi národna ideja ne plamtela tukaj preveč, bojé se, da bi Avstrija škode ne trpela. Ker pa vemo, da narodne ideje pri nas nikjer ne segajo čez pošteno ravnopravnost, do ktere imamo v ustavni državi postavne pravice, zato more gosp. Scheuchenstuel prav mirno živeti v Gradcu, da, če tudi njega tukaj ne bo, Avstrija ne bo propala.) — Imenovanje Napretovo: 6. V. 1867. (Laibacher Ztg., 15. V. 1867, pg. 727: Se. k. k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster EntschlieBung vom 6. Mai d. J. die Einreihung des zum Kreisgerichtspräses für Rudolfswerth ernannten Albert v. Schluetenberg als Oberlandesgerichtsrath in das Gremium des Oberlandesgerichtes Graz auf seine Bitte zu bewilligen und den Oberlandesgerichtsrath in Triest Theodor Napret zum Kreisgerichtspräses in Rudolfswerth allergnädigst zu ernennen geruht. — Novice, 22. V. 1867, str. 173: Z velikim veseljem smo sprejeli novico, da visoke časti vredni rodoljub g. Teodor Napret, dozdej c. k. primorske deželne nadsodnije svetovalec in deželni poslanec v Trstu, je na mesto gospoda viteza Scheuchenstuela izvoljen za prvosednika c. k. novomeške sodnije.) Za svétnika pri višjem sodišču v Trstu je bil Napret imenovan prav kratko prej; šele 11. III. 1867. (Laib. Ztg., 15. III. 1867, str. 397.) — Dostavek: Laib. Ztg. 2. I. 1850, No. 1, pg 1. (Se. k. k. Majestät haben mit allerhöchster EntschlieBung vom 28. December d. J. ... — den k. k. Stadt- und Landrath zu Laibach, Joseph v. Scheuchenstuel, zum Präsidenten des k. k. Landesgerichtes zu Neustadtll ... allergnädigst zu ernennen geruht.); Novice 2. I. 1850, str. 4. (Ravno berémo v Dunajskih novínah, de so presvitli cesar 28. grudna ... žl. gosp. Jožefa Scheuchenstuela za predsednika c. k. deželnega sodnjištva v Novim Mestu izvolili.); Planer Eugen, Recht und Richter in den innerösterreich. Landen Steiermark, Kärnten und Krain. Graz 1911. (Pg. 247. imenovanje za Novomesto: Allerhöchste EntschlieBung vom 28. December 1849, Just.-Min.-Erl. vom 12. Jänner 1850, Z. ad 10.360.). Prim. tu še: Planer, l. c., pg. 259 in 264 (predsedniki novomeškega sodišča 1850—1888, odnosno 1905): Josef v. Scheuchenstuel 1850 do 25. II., odn. 15. VI. 1867; Albert v. Schluetenberg (1867), ni nastopil službe;

nič ni; ampak možá je ljubezen, kakor profesor Trdina trdi, tako pokvarila, da je za našo reč na pol zgubljen. Pa res ima mož take grozovite strahamente da se nič več ne upa v Čitalnico in s Trdinom se naj raji še skrivaj kje méti. Tudi trdi, da | je Napret še huji od Scheuchenstula, kar jaz nikdar ne morem verjeti in splóh živi zdaj v takih strahamentih, da zjaj vsakem grmota čuti vohona in se je proti Trdini zgovoril: Do zdaj smo vladniki še nekaj svoje volje imeli, zdaj pa smo prav popolnoma potlačeni, zdaj se nič več ne upam.⁴⁷

Drugo je, kakor sem iz ravno tistega vira zvedel, da župnik Grudin je obljubil, da ne bo več z národom⁴⁸ in da je za plačilo Baloju cerkev dobil.⁴⁹ Tako mi je še od nekoliko odpadnikov pravil, pa upam, da ni vse resnično, kar je slišal in tako tudi jaz «relata refero» zato procim da ta reč še vmed nama ostane, dokler se ne prepričamo.

Pak žalostno je, kako ima naš narodič dosti poturici tako da se mora reči, da je p r a v dosti gajilega «in Dänemark» | Če bi se človek s svojimi željami in idesmi samo v ozke meje našega málega Slovenskega narodiča zagnal, kakor večina naših slavnih prvakov, bi res ne bilo čudo, ako bi obupal, svoja kopita pobral in v sovražni tabor pobegnú!

Pak hvala Bogu, da smo Slovenci le mala vejica našega velíkankega národa Slavjanskega! To, dragi brate moj up podpira in ta misel mi pogum daje in ljubezen do Slavjanstva. Živili⁵⁰ Slavjanil!

⁴⁷ Dr. Vojaka je bil imenovan v Novo mesto za dráavnega pravdnika s Scheuchenstulovim imenovanjem v Gradec. (Gl. sprej opombo 39.) — Laibacher Zeitung 14. III. 1867, pg. 391: Der Justizminister hat den disponiblen Comitatsgerichtsrath Dr. Andreas V o j a k a zum Staatsanwalt für Rudolfswerth ernannt. (Dobeseden pgnatis iz: Wiener Ztg., 13. März 1867, No. 61, pg. 775.)

⁴⁸ Pač — s Slov. Narodom, ki je bil prejšajega leta 1868. ustanovljen v Mariboru.

⁴⁹ Jakob Gruden, rojen v Laščah (* 2. VII. 1817), tovoj sorojak Levstikov; ord. 27. VII. 1843. Služboval je kot subsidiarij v Mirni peči 1843/46, kot kaplan v Sent Jurju pri Svibnjem 1846/47, v Mirni pri Trebajem 1847/56, v Mekronogu 1856/58, kot lokalist v Poljanici 1858/68, ter kot župnik v Beli cerkvi 1868/79, za Jakobom Jerinom († 13. IX. 1868). V Beli cerkvi je potem živel niser še l. 1880, a že v pokoju, ki ga je potem 1880—1894 vñival na Turjaku v gradu; nató pa se je 1894 preselil kot «sacerd. jubil.» v Ljubljano, kjer je tudi umrl: 2. novembra 1909. (Catalogus cleri dioc. Lubac. 1843—1901.) *V resnici ni bil župan Dr. Lca.*

⁵⁰ Pisimo ima: Živili (Morda samo streljaj peresa ob papirju, kot vzrok nepričakovani vijugi.)

11.

V Gracarjevem turnu
22. Decembra 1879.

Dragi prijatelj

Ker si željo izrekel, Ti pošlem cel Tituluš «Ruskih narodnih pesni Ribnikovih. Glasi se tako: Pesni sobranija P. N. Ribnikovim. Sobstvenost sobiratelja.

Moskva, v tipografii A. Semena 1861.:

V soboto grem v Ribnico za nekoliko dni. Glej brate, saninec je izversten, počitnice znaš čez praznike, pridi v Ribnico, da ne bodeš Ribniškega narečja pozabil, vaajil!

Pa z Bogom! Srečne in vesele praznike Ti želi in Te prisrčno pozdravlja

Tvoj

zvesti prijatelj

Karel Rudež. |⁶⁵

12.

Dragi moj prijatelj

Ne bodi hud, ker Ti še le zdaj odgovarjam. Kakor me uže zdavnaj poznáš, se v moji roki peró nikdar prav urno in spretno ne suče; potem sem pa še hotel pozvedeti, če ljudje tudi tukaj v obližju kaj vedó o volkodlaku. Zdaj pa hočem Ti odgovarjati na vprašanja in sicer hočem začeti s tem, da Ti pravljico ponovim.

Pretečeno leto mi je pripovedal⁶⁶ nek postaren mož, ki se imenuje Andolšek /s pridevkom Šitar:/ da je njegov oče ob nekdajh močké bril, da je kakov krajcar s tem † zaskušil. Tako je tudi zahajal k njemu nek jako star Danjčan /:Dáne so precej velika vás v Ribniškej fari, pod Veliko goro.:/⁶⁷ V en. br. nisem drugače nikdar slišal, kakor Danjčan — a v mn. br.⁶⁸ pa velikokrat Danci, pa tudi Danjčanje:/ in tisti je pravil /: ime tega moža mi Šitar ni povedal; ako mu je znano, ga zamorem, kakor hitro bom v Ribnico prišel, zvediti:/ ko je po Hervatskem hodil z leseno róbo, je prišel do nekega kmota, kateri ga je vprašal: ali sta še tista dva kmota na Ugaru? Ako bi tistih eden k meni prišel, bi mu rad vse dal, kar premorem, kajti on je mene rešil, ko sem bil volkodlak. † Hodilo nas je več volkodlakov po tistih krajih in v neke noči smo tulili na Ugaru okolo tistih 2 hiš. Jaz sem si bil tein v tace zaból, tako da nisem mogel lahko hoditi. Spel sem se

⁶⁵ To pismo je najbrže posledica katerega osebnega sestanka v Ljubljani, ne pa dopisa Levstikovega prijatelju Rudežu.

⁶⁶ Pač le pisana hiša, nam.: pripovedoval

⁶⁷ Ta scobklep / sem dostavil tu jaz zaradi jasnosti. V rokopisu je pri pisanju izostal.

⁶⁸ = V en[ovitem] ali morda: e(d)n[inakem] br[oju]; v mn[ošinskem] ali morda: mn[ožnem] br[oju].

na okno in sem taco skozi pomolil. Na to je tisti kmet meni tern izderl, je hlebec kruha razlomil in nam ga ven vergel. Ko smo kruh jeli, smo bili rešeni. /:Kako se je Hervat imenoval, ni znano, ravno tako imena kmetov na Ugaru ne, ker preteklo je uže gotovo kakih 150 let, kar ste bile tisti 2 kmetiji zapuščeni. — Kar sem jaz o volkodlakih v Ribniškem kraju slišal, me je prepričalo, da so tam ·|· zakleti ljudje, ki morajo volkovi biti, ali zmiraj, dokler jih kdo reši; ali se pa samo ob časih v volkove spreveržejo, postavim vsako noč, po dnevi so pa ljudje.

Dvakrat sem pa slišal, da volkodlaka s tem reši, ako mu kruha verže /:mende ker je božji dar ali sv. rešnje telo?:/ Da bi pa volkodlaki iz groba vstajali in ljudi morili, to ni v Ribnici nikdar slišati.

Po Dolenjskem, okoli Gracarjevega turna nisem mogel nič o volkodlaku pozvediti, mislim, da so ga uže pozabili — a Trdina je bolj v gorenjem Podgorju slišal o volkodlaku, kjer je pa to kosmat sin, ki ga ženska z volkom rodi. ·||·

Zdaj Ti pa moram še eno povedati: Kakor mislim, sem Ti uže enkrat pokazal molitev za zagovarjanje kačjega pika, ki se tako glasi:

Stoji, stoji silna skala,
Na ti skali stoji Irmbás,
Mati Božja⁵⁹ pride k njemu,
Vstani gori ti Irmbás!
Pomagaj temu človeku,
Če je vgriznen ali popaden,
Od tega červa podzemeljskega!

To se mora trikrat zaporedoma govoriti, pa da noben človek ne sliši.

To molitevco so moj r. oče zvedili od starega Urbančka v Ribnici in zapisali.⁶⁰

⁵⁹ Rokopis ima: Božija s prečrtanim i.

⁶⁰ Starejši zapis tega zagovora, še v bohorčici, menda z roko samega Jozefa Rudeža, rajnkega očeta Karlovega, znanega intimnega prijatelja Kopitarjevega, nam je ohranil Fr. Levec (danes v licejski biblioteki):

Schlangenbeschwörung
Stoji, Itoji, filna skala
Na ti skali leshi irmbaf
Mati boshja pride k' njemu
Stani gori ti Irmbaf
Pomagaj temu zhloveku
Zhe je vgrisnen al popaden
Od tejga zherva podsemelkiga

Daß muß 3mal nach einander gesprochen werden entweder still oder laut doch darf es Niemand hören.

Književna poročila

Kakor curiosum Ti hočem pa povedati, kako je besedo Irmás | nek gospod, ki se močno peča s Keltiščino, raztolmačil; on pravi: Irmás, keltiško ime, iz treh besed, to je: iz besede ir, kar pomeni serd, jeza, ßorn, iz spolnika [m] m, ki se nekaterim stalnikom v dativu predstavlja, in iz besede bás, pomenujoče: ðer ßod, smert. Ir más /: Irmbas:/ znači tedaj: ßorn ðem ßode —, serd jeza smerti, personificirano: ßürner ðem ßode, serditel, jezitel smerti.

Kakor se kaže, bil je Irmás Keltom v skalovju prebivajoče božanstvo, katero so v smertnih nevar(no)stih⁶¹ sploh, posebno pri ostrupenji po gadih in drugih | strupenih živalih proti smerti na pomoč klicali. Tako to reč razklada navedeni Keltoman; rado veden sem, kaj Ti, dragi prijatelj, na to porečeš.

Lepa hvala Ti za prijazne želje k novem letu; Bog daj tudi Tebi zdravje in srečo!⁶²

Priserčno Te pozdravljam prijatelj!

Tvoj

stari, zvesti prijatelj

Lep pozdrav gospodom pri levitih!

Karol Rudež.

V Gracarjevem turnu

26. Januarja 1883. |

KNJIŽEVNA POROČILA

Epilog «Veroniki Deseniški». Župančičeva «Veronika Deseniška» je poleg Prešernovega «Krsta pri Savici» najdragocenejša slovenska pesnitev velikega stila. Paralela med tema dvema umetninama (na katero je opozoril tudi že Fr. Koblar v «Dom in svetu», 1924, št. 6.) se človeku vsiljuje nehoté. Oba največja slovenska poeta sta se v teh dveh svojih delih zatopila v davnine svojega rodu in skušala poleg sinteze svojih življenskih naziranj podati predvsem tudi sintezo svojih zrelih umetniških vrlin. Slovenstvo obeh pesnitev seveda ne tiči samo v umetniško dovršeni zunanji posodi — doslej najpopolnejši obliki slo-

⁶¹ Rokopis: nevarstih

⁶² Ta stavek je edini jasni dokaz v pismu, da odgovarja Levstiku tu prijatelj Rudež na neki dopis, — na pismeno poslana «vprašanja». Posebej Rudeževa opomba: «in sicer hočem začeti s tem, da Ti pravljico ponovim», bi dala soditi, da sta z Levstikom v Ljubljani «pri levitih» ali kjerkoli o stvari govorila osebno, kjer mu je Rudež tu ponovljeno «pravljico» že bil pripovedoval; sklep bi tu bil zelo blizu, da imamo v gorenjem Rudeževem pismu torej odmev nekega Rudeževega obiska v Ljubljani. Stavek z zahvalo za voščila pa bi bil pač tu zelo neprimeren in nekako neutemeljen, ker bi se bil prijatelj prijatelju pač za enaka osebna voščila bil zahvalil in stvar že opravil osebno na licu mesta s takojšnjo besedo. Iz stavka sledi potemtakem, da je Levstik moral pisati Rudežu tu pismo za božič ali novo leto, — ter da se nam tu spet ni ohranilo eno njegovo v Rudeževi ostalini. Izguba torej vsaj dveh Levstikovih Rudežu je s tem dognana. Škoda izgube. Hvaležni pa moramo biti skrbnim rokam, da so nam ohranile vsaj tistih dragocenih devet!